

ELÈ PRANAITYTÈ

Vilniaus senamiestis per 3 valandas

TYTO & ALBA

700 metų
istorijos:
miesto
legendos
ir realybė

ELĖ PRANAITYTĖ

Vilniaus

senamiestis
per 3 valandas

VILNIUS 2017

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Nuotraukos Astos Puikienės.

Kitos nuotraukos: Adomo Rutkausko – p. 27, 59, 97, 167; Kazimiero Mizgirio – p. 100, 102;

Elės Pranaitytės – p. 186; Jolitos Parvickienės – p. 8; MN Studio – p. 151;

www.wikipedia.lt – p. 153, 181; www.ldkistorija.lt – p. 38.

Lietuvos dailės muziejus, Jono Rustemo paveikslo fragmentas – p. 51.

© Elė Pranaitytė, 2017

© „Tyto alba“, 2017

ISBN 978-609-466-272-0

Turinys

Pratarmė	7
VILNIAUS KATEDRA –	
šimtų ekskursijų ištakos prie lietuviškojo panteono	13
VALDOVŲ RŪMAI –	
praeitis, atverta ateičiai	24
GEDIMINO BOKŠTAS –	
Vilniaus vizitinė kortelė	29
PREZIDENTO RŪMAI –	
istorijos skersvėjus, vėjus ir audras atlaikiusi architektūra	33
VILNIAUS UNIVERSITETAS –	
aštraus siužeto istorija	37
ALUMNATAS –	
pastatas, puoštas 47 popiežių portretais	45
ŠV. JONŲ BAŽNYČIA –	
žymių žmonių panteonas su juodais angelais	59
SIGNATARŲ NAMAI –	
ir daktaro Jono Basanavičiaus talentas slėpti svarbius dokumentus	66
BERNARDINŲ GATVĖ –	
akliniausia, tapybiškiausia ir labiausiai vandalų apdergta Vilniaus gatvelė	72
ADOMAS MICKEVIČIUS –	
poetas, kurio niekaip nepasidalijame	77
ŠV. ONOS ir BERNARDINŲ BAŽNYČIOS –	
ne tik Napoleono silpnybės akimirka.....	84
ŠV. ARKANGELO MYKOLO BAŽNYČIA ir VIENUOLYNAS –	
didžiuliai turtai po vienu stogu	92
EUROPOS GINTARO KELIAS –	
Baltijos gintaras tarp mitų ir realybės	99

PIRMASIS BOTANIKOS SODAS – tarp mokslo, meilės ir vilniečių tvirtų moralinių principų	104
KNYGNEŠYSTĖ – unikali pilietinio nepaklusnumo forma	111
PENKTADIENIO CERKVĖ – buvo ar nebuvo čia krikštytas Hanibalas? Šekspyro vertas klausimas	116
SENASIS ŽYDŲ KVARTALAS – sausakimšos Šiaurės Jeruzalės dalis	124
VILNIAUS ROTUŠĖ – gyvenimas tarp savivaldos, ešafoto ir teatro	135
ŠV. KAZIMIERO BAŽNYČIA – naujausios bažnyčių statybos mados klyksmas	143
KAZIUKO MUGĖ – pamaldumo ir prekybos simbiozė	151
NACIONALINĖ FILHARMONIJA – nuo prekybos šilkais iki prekybos koncertų bilietais	156
BAZILIJONŲ VARTAI – vienas gražiausių Vilniaus baroko tėvo Glaubico kūrinių	161
ŠV. DVASIOS STAČIATIKIŲ CERKVĖ – netipiška architektūra ir trys kankiniai	170
ŠV. TERESĖS BAŽNYČIA ir AUŠROS VARTAI – šimtų ekskursijų kulminacija	178
Surask 10 mažų Vilniaus paslapčių	190
Pabaigos žodis	195
Literatūros sąrašas	196

Pratarmė

Vilnius man primena papuošalų dėžutę: jo pastatai yra ir auksas, ir sidabras, ir mėlyno stiklo karoliukas iš kuršių kapinyno radinių, ir perlas, ir deimantas, ir netgi paprasta geležis – nors dar tvirta, bet jau aprūdijusi nuo laiko tėkmės. Dažnai lydžiu turistus po gražiausias Vilniaus vietas ir ekskursijų metu atidarome Vilniaus papuošalų skrynelę, o po trijų valandų pasivaikščiojimo ją uždarius man lieka begalinis pasididžiavimas mūsų Vilniumi. Netgi vilniečiai, kurie paprastai mano viską žinantys apie gimtąjį miestą, nustemba, kiek daug jie vis dėlto nežinojo.

Ši knyga yra mūsų gražiojo Vilniaus papuošalų dėžutės simbolinis raktas. Apie Vilnių rašyti ir sunku, ir lengva, nes Vilnius yra niekieno ir kartu visų: jame savo pėdsakus paliko daugelio tautybių ir konfesijų atstovai, čia gyveno, kūrė ir mylėjo daug įžymybių, valdovų, menininkų ir skandalistų... Todėl Vilnius yra tikras juvelyrikos šedevras, kurį kviečiu pažinti kartu.

Bet ar žinote, kuo gidas skiriasi nuo radijo? Radiją galima išjungti, o gido – ne, todėl ekskursijos pradžioje informuoju, kad neapkrausiu savo klausytojų vardais, kurie jiems nieko nesako, ir datomis, kurių jie vis tiek neatsimins, – turistai tam visada džiaugsmingai pritaria. Tačiau ekskursija, supažindinanti tik su pagrindiniais miesto ir šalies įvykiais, be vardų ir be datų yra palaida kaip vėrinio karoliukai, nesusieti tvirtinančiomis detalėmis, todėl visada paminiu iš tiesų reikšmingus vardus ir datas, – šiam principui nenusižengiu ir knygoje, kurią dabar laikote.

Gido darbas ir netgi pareiga yra objektyviai pateikti teisingą informaciją, nieko neišgalvojant ir nieko savaip neinterpretuojant (išimtis daroma ekskursijoms legendų temomis), nes tai istorikų, dailėtyrininkų, archeologų, architektų ir kitų specialistų kompetencija. Todėl šiam vadovui po Vilnių informacija priekabiai atsijota iš kelių šaltinių:

- 1) knygoje ir žurnaluose publikuotų tyrimų: ši informacija gali prieštarauti seniai žinomiems ir skelbtiems faktams ar įsisenėjusiems įsitikinimams, netgi sugriauti kai kuriuos mitus;
- 2) interneto: čia pateikiama informacija apie naujausius tyrimus ir atradimus nespėja sugulti į knygas, prieš ją remiantis reikia kritiškai įvertinti – ne visada žurnalistai turi laiko patikrinti faktus ir įsigilinti į temą, kuria rašo;
- 3) neišsemiamo šaltinio – žmonių, tai tyrėjai, kolegų gidai, įvairių sričių specialistai, jiems reiškiu nuoširdžią padėką. Jūs esate Vilniaus perliukai.

Ši knyga skirta visų pirma vilniečiams. Čia gimę ir auge, mokslus baigę, karjeras padarę, šeimas sukūrę vilniečiai mano, kad viską žino apie savo gimtąjį miestą, vis dėlto linkiu jiems malonių atradimų variant šios knygos lapus. Ji pravers ir tiems, kuriuos netikėtai užgriūva svečiai ir reikia sukti galvą, kaip juos užimti, kur nuvesti, ką parodyti... Jūsų rankose – ir puiki biuro knyga. Juk būna, kad atvyksta užsienio partneriai ir nori pasižvalgyti po miestą. Verslininkams ir taip užtenka galvosopio verslo klausimais, o kompetencijos pristatyti tokį istoriškai turtingą miestą kartais stinga, taigi rankose laikote gerą „špagalkę“.

Galiausiai ši knyga pravers ir vykstantiems į užsienio komandiruo-tes – juk būna, kad bendraujant neformaliai tenka pristatyti savo sostinę. Prisimenu straipsnį apie sovietinių metų modelių namų darbuotoją, kuri dalyvavo modelių atrankoje parodai vienoje iš draugiškų socialistinių respublikų, tik toji atranka vyko ne demonstruojant naujausios kolekcijos sukneles, o atsakinėjant į klausimus apie parodą rengiančios šalies ekonomiką ir politiką. Nes kaip tais laikais galėjai vyksti demonstruoti madų nežinodama, kiek traktorių per metus pagamina priimančioji šalis? Niekaip negalėjai! O dabar ir mes nuvykę į komandiruotę turime galimybę pristatyti savo šalį, savo gimtąjį miestą, savo sostinę. Tikiuosi, šis vadovas po Vilnių padės tai padaryti.

1323.I.25, VILNIUS, GEDIMINAS VISIEMS KRIKŠČIONIMS*

VISIEMS VISAME PASAULYJE IŠPLITUSIEMS KRISTAUS GARBINTOJAMS, VYRAMS IR MOTERIMS, YPAČ TEIKIANT PIRMENYBĘ YPATINGIEMS LIUBEKO, ŠTRALZUNDO, BRÉMENO, MAGDEBURGO, KELNO MIESTAMS IR KITIEMS IKI PAT ROMOS, GEDIMINAS, DIEVO MALONE LIETUVIŲ IR RUSŲ KARALIUS, ŽIEMGALOS VALDOVAS IR KUNIGAİKŠTIS, GARBĖS IR MALONĖS PATVARUMO SVEIKINDAMAS [LINKI]. ŠIUO [RAŠTU] PAREIŠKIAME TIEK ESANTIEMS, NESANTIEMS, TIEK BŪSIMIEMS SKAITYTOJAMS, KAD IŠSIUNTĖME MŪSŲ PASIUNTINĮ SU MŪSŲ LAIŠKU APAŠTALIŠKAJAM VIEŠPAČIUI IR ŠVENČIAUSIAJAM MŪSŲ TĖVUI DĖL KATALIKŲ TIKĖJIMO PRIĖMIMO. JO ATSAKYMĄ ŽINOME IR JO LEGATŲ KIEKVIENĄ DIENĄ NEKANTRIAI LAUKIAME, O JEIGU JIE PAS JUS ATVYKTŲ, PADĖKITE JIEMS PAGARBIAI SIŲSDAMI JUOS TOLIAU PAS MUS. NES NORIME GAUTI TOKIĄ PASLAUGĄ PANAŠIU ARBA SVARBESNIU ATVEJU, KADANGI KĄ TIK GERA PADARYSITE JIEMS, PAŽINSITE, KAD MUMS TAIP PADARĖTE. NES VISO TO, KĄ ŠVENČIAUSIAJAM TĖVUI IR MŪSŲ VIEŠPAČIUI AUKŠČIAUSIAJAM DVASININKUI SURASĖME, SIEKSIME DIEVO ŠLOVEI IR ŠVENTOSIOS BAŽNYČIOS GARBEI TVIRTAI LAIKYTIS, BAŽNYČIAS STATYTI, KAIP JAU ESAME PADARĘ: ŽINOKITE, KAD VIENĄ [BAŽNYČIĄ] PAMOKSLININKŲ ORDINUI MES NAUJAI PASTATĖME PRIEŠ DVEJUS METUS MŪSŲ MIESTE VILNIUJE. O DVI – MAŽŲJŲ ORDINUI: VIENĄ MINĖTAME MŪSŲ VILNIAUS MIESTE, KITĄ – NAUGARDUKE. PASTARĄJĄ PRŪSIJOS KRYŽIAUS NEŠĖJAI SUDEGINO, SIEKDAMI KRIKŠČIONYBĘ SUNAIKINTI IR MAŽUOSIUS BROLIUS IŠVARYTI IŠ MŪSŲ ŽEMĖS; ŠIAIS METAIS VISAGALIO DIEVO IR JO GIMDYTOJOS MERGELĖS MARIJOS, IR PALAIMINTOJO PRANCIŠKAUS GARBEI LIEPĖME VĖL ATSTATYTI, KAD TIE BROLIAI NUOLATOS DIDINTŲ KRISTAUS ŠLOVĘ MŪSŲ NAUDAI IR IŠGANINGAI SŪNŲ IR MŪSŲ ŽMONŲ, IR TAIP PAT VISŲ, TIKRĄ

* Gedimino laiškai, www.saltiniai.info

DIEVĄ JĖZŲ KRISTŲ GARBINANČIŲ, APSAUGAI. [KVIEČIAME] VYSKUPUS, KUNIGUS, BET KURIO ŠVENTIMO DVASININKUS, KURIŲ TIK GYVENIMAS NĖRAYDINGAS, KAIP TŲ, KURIE VIENUOLIJAS STATO IR PAIMA GERŲJŲ ŽMONIŲ AUKAS, IR TADA [VIENUOLIJAS] PARDUODA, IR PATVIRTINA EVANGELIJOS POSAKĮ: „O JŪS PADARĖTE PLĖŠIKŲ LINDYNĘ“, TOKIUS IŠSKIRIAME, NES JŲ DRAUGYSTĖ NEBUS MUMS MALONI. BE TO, ATVERIAME [MŪSŲ] ŽEMĘ, VALDAS IR KARALYSTĘ KIEKVIENAM GEROS VALIOS ŽMOGUI: KARIAMS (RITERIAMS), GINKLANEŠIAMS, PIRKLIAMS, VALSTIEČIAMS, KALVIAMS, RAČIAMS, KURPIAMS, KALIADIRBIAMS, MALŪNININKAMS, SMUKLININKAMS, BET KOKIEMS AMATININKAMS. VISIEMS ŠIEMS IŠVARDYTIEMS – KIEKVIENAM PAGAL JO RANGĄ – NORIME ŽEMĘ PADALYTI. TIE, KURIE NORĖTŲ ATVYKTI KAIP ŽEMDIRBIAI, DEŠIMT METŲ TEDIRBA MŪSŲ ŽEMĘ BE MOKESČIO. PIRKLIAI TEJVAŽIUOJA IR TEIŠVAŽIUOJA BE MOKESČIO BEI MUITO IR LAISVAI, PAŠALINUS BET KOKIAS KLIŪTIS. KARIUS IR GINKLANEŠIUS, JEI NORĖTŲ PASILIKTI, APRŪPINSIU DAIKTAIS IR NUOSAVYBE, KAIP DERA. PAPRASTA LIAUDIS TIKRAI TEGU DŽIAUGIASI RYGOS Miesto PILIETINE TEISE, JEI, MUMS PASITARUS SU IŠMINTINGAISIAIS, NEBUS TADA IŠRASTA GERESNĖS. KAS TIK NEPAISYS NURODYMŲ IR TRUKDYS TIEMS, KURIE ATVYKSTA TEIRAUTIS MINĖTAIS REIKALAIS, LABAI MUS APSUNKINS, TESUŽINO, KAD IŠ TIESŲ TRUKDYS NE JIEMS, BET MŪSŲ KARALIŠKAJAI DIDENYBEI. NES NUO ŠIOL NORIME NE KAM NORS PAKENKTI, BET VISIEMS PADĖTI IR STIPrinti TAIKĄ, BROLYSTĘ IR TIKRĄ GAILESTINGUMĄ SU VISAIS KRISTAUS IŠTIKIMAISIAIS AMŽINA SUTARTIMI. KAD TAI PASILIKTŲ NEPAKEISTA, PRIDĖJOME MŪSŲ ANTSPAUDĄ PRIE ŠIO RAŠTO KAIP PALIUDIJIMĄ IR APSAUGĄ.

DUOTA, NUODUGNIAI APSVARŠČIUS, MŪSŲ Mieste VILNIUJE 1323 VIEŠPATIES METAIS, ŠVENTO APAŠTALO PAULIAUS ATSIVERTIMO DIENĄ.

PRAŠOME VISŲ Miesto TARĖJŲ, KAD ŠIS RAŠTAS BŪTŲ NURAŠOMAS, O NU-
RAŠYTAS PRIE BAŽNYČIOS DURŲ PRISEGTAS, IR PATS LAIŠKAS DĖL MEILĖS MUMS
BE KOKIO NORS ATIDĖLIOJIMO Į KAIMYNINĮ MIESTĄ BŪTŲ PERSIŪSTAS TAIP, KAD
DIEVO ŠLOVĖ SUPAŽINDINTŲ VISUS SU JUO. MELSKITE DIEVO UŽ MUS.

1323 m. sausio 25 d. Vilnius rašytiniuose šaltiniuose paminėtas
pirmą kartą.

ALUMNATAS – pastatas, puoštas 47 popiežių portretais

Universiteto gatvė 4

Turbūt vienas iš sudėtingiausių Abiejų Tautų Respublikos valdovo Zigmanto Vazos sprendimų – įvesti graikų apeigų katalikų (unitų) tikėjimą mūsų krašte. Didelė dalis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių buvo stačiatikiškos. Stačiatikių patriarchatui persikėlus iš Konstan-

tinopolio į Maskvą, dėl politinių aplinkybių buvo nuspręsta LDK žemėse įvesti graikų apeigų katalikų tikėjimą. 1596 m. Brastoje (Breste) buvo paskelbta bažnytinė unija. Unitų bažnyčia išlaikė senąją dvasininkijos hierarchiją, senąsias Rytų bažnyčios apeigas ir bažnytinės slavų kalbos vartojimą pamaldose, bet pripažino Romos popiežiaus valdžią ir priėmė svarbiausias katalikų tikėjimo dogmas. XVII a. pr. LDK unitų religinis

vadovas, uniją pripažinęs Kijevo metropolitas, perkėlė savo rezidenciją į Vilnių. Šios unijos sprendimai netenkinio dalies tikinčiųjų, į naują unitų bažnytinę provinciją taip ir neįėjo rytinės LDK žemės – Sluckas, Pinskas, Mogiliavas. Unitams buvo perduota daugybė stačiatikių cerkvių ir vienuolynų, o tai provokavo agresyvių pastarųjų veiksmus, 1623 m. Vitebske vizitacijos metu buvo nukankintas unitų vyskupas Juozapas Kuncevičius, vėliau paskelbtas šventuoju.

1582 m. Alumnato kiemelyje veikė jėzuitų, kurie galėjo garantuoti kokybišką lavinimą, prižiūrima unitų dvasinė seminarija. Po Brastos (Bresto) unijos popiežius skyrė lėšų dvylikai unitų kunigų išlaikyti, pasakui reikalavo jų parengti dvigubai daugiau. Alumnato studentai (vengrai, belgai, norvegai, švedai, škotai, italai, Lietuvos totoriai, lenkai, lietuviai...) gaudavo gyvenamąją patalpą, maistą ir drabužius.

Senasis Alumnatas turbūt buvo įspūdingas, nors apie pirmus jo pastatus žinoma nedaug, tik tiek, kad buvo nupirkta vieno aukšto mūrinis miestiečio namas, kurio kieme buvo medinių pagalbinių ir ūkinių pastatų. 1622 m. baigtas statyti pastatas sudarė atvirą trapeciją iš trijų korpusų, turėjo freskomis puoštas galerijas, kiemo langai buvo išpuošti sgrafitais, o gatvės fasadą puošė 47 popiežių portretai (freskos) – šiandien iš jų atidengtas tik vienas. Virš vartų buvo didelė

marmuro lenta su popiežiaus iškilmių kepure ir užrašu *Non deficiet* – „neatsiskirk“, „neišduok“. Po XVIII a. vid. gaisrų pastatas buvo atstatytas ir atsirado uždaras kiemelis su nelabai taisyklinomis arkinėmis galerijomis. XVIII a. politinės permainos neaplenkė ir šios mokyklos: 1791 m. buvo tik 3 profesoriai ir 21 studentas. Netrukus bankas, persiūsdavęs finansavimą iš Vatikano, bankrutavo ir kelerius metus skurdęs Alumnatas nustojo veikti. Ūkiniai pastatai buvo nugriauti statant generalgubernatoriaus rūmus. Kapitulai perėmus uždaryto Alumnato pastatus, viename korpusė XIX a. vid. įrengti nuomojami butai, užmūryta dalis arkadų, uždažytos freskos, pakeistos langų ir durų angos, patalpos padalytos pertvaromis. Po Antrojo pasaulinio karo pastatai buvo labai apleisti. Restauravimas vyko 1976–1984 m.

Alumnato kieme yra vartai į kitą vidinį kiemėlį, iš jo galima pažvelgti į prezidentūros kiemą. Čia yra vienas iš mieliausių Vilniaus senamiesčio mažosios architektūros elementų – **drambliukai** ●, ant nugaros laikantys šachmatų lentą. Juos šachmatininkų klubui 1985 m. sukūrė Vytenis Jankūnas. Drambliukai neįtraukti į saugomų paminklų sąrašus, todėl kurį laiką juos, labai sunykusius, buvo netgi siūloma nugriauti, bet aplink įsikūrusių architektų firmų darbuotojai surinko lėšų ir restauravo drambliukus, prisidėjo ir Vilniaus arkivyskupijos kurija, kurios žemėje jie stovi. Restauratorius Marius Būda sutiko imtis drambliukų gelbėjimo, deja, jie po truputį byra, nes yra iš balto cemento, neatsparaus mūsų klimatui, – jų kūrėjas nenumatė tokio ilgalaikio eksponavimo.

BAZILIJONŲ VARTAI – vienas gražiausių Vilniaus baroko tėvo Glaubico kūrinių

Aušros vartų gatvė 7

XV–XVI a. pr. istoriniuose šaltiniuose retai minimi Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje dirbę menininkai. Žinoma keletas meistrų, bet beveik nieko konkretaus negalima pasakyti apie jų kūrybą, o nemažai šio laikotarpio kūrinių yra atvežti iš užsienio. Vietinių sukurti to meto

tapybos darbai dažniausi likdavo anoniminiai. Daugiau informacijos turime nuo Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto valdymo laikų. Šiems valdovams dirbę menininkai padarė didelę įtaką vietos tradicijai, atvežė naujų meno idėjų ir pradėjo jas populiarinti. Dauguma LDK menininkų – atvykėliai: XVI–XVII a. dauguma dailininkų atvykdavo iš Italijos, nuo XVIII a. – iš vokiškų kraštų, bet jau nuo XVIII a. vid. atsirado iš Lietuvos kilusių talentingų dailininkų ir architektų.

Iš žinomų arba spėjamų 39 Johano Kristupo Glaubico pastatų net 20 yra Vilniuje, todėl jam prilipo Vilniaus baroko tėvo vardas. Šis architektas išsiskiria universalumu: jis pridėjo ranką prie evangelikų liuteronų bažnyčios Vokiečių gatvėje, prie Romos katalikų Šv. Kotrynos, Šv. Jonų ir Misionierių bažnyčių, prie unitų Švč. Trejybės bažnyčios ir vienuolyno, prie žydų Didžiosios sinagogos, prie stačiatikių Šv. Dvasios cerkvės; kilus ginčams dėl atliekamų darbų, magistratas samdydavo jį ekspertu. Glaubico kilmė nėra visiškai aiški, manoma jį kilus iš tuometinės Silezijos Šveidnico (šiandien – Lenkijos Svidnica). Tačiau JAV gyvenantis šio garsaus architekto proproanūkis Algirdas P. Carneckis yra prisiminęs savo senelės žodžius: „Visada, kai kas nors dėl pavardės palaikydavo senelę vokietai, ji pabrėždavo, kad jos šeima kilusi iš Austrijos. Apie proprosenelį pasakojama, kad jis vengė kalbėti apie tautybę ir vadino save vilniečiu.“* Kurti nuostabius paminklus Vilniuje save vilniečiu laikusiam Glaubicui „padėjo“ gaisras.

Bazilijonai, Rytų apeigų katalikų vienuoliai, žinomi nuo IV a. Po Florencijos bažnytinio susirinkimo 1439 m. ordinas suskilo į bazilijonus unitus ir stačiatikius. Nuo XV a. pab. bazilijonai unitai pradėjo kurtis

* Judith Lewonig, *Lietuva ir Austrija: 2500 metų santykių istorija*, iš vokiečių kalbos vertė Austėja Merkevičiūtė, Vilnius: Savas takas ir Ko, 2013, p.39.

LDK žemėse. Po Brastos (Bresto) unijos 1596 m. Vilniuje bazilijonams unitams buvo perduota medinė Švč. Trejybės cerkvė. Ji čia stovėjo nuo XIV a. ir priklausė stačiatikiams. Pasakojama, kad čia buvo palaidoti trys stačiatikių kankiniai – Jonas, Antanas ir Eustachijus. 1514 m. po Oršos mūšio pergalės šią cerkvę į mūrinę perstatė LDK didysis etmonas Konstantinas Ostrogiškis, greičiausiai tuo pat metu buvo pastatyti ir mūriniai vienuolyno pastatai. Brastos (Bresto) unijos metu cerkvė stovėjo apleista, todėl Zigmantas Vaza atidavė ją unitams, šie ją atnaujino. 1614–1795 m. veikė unitų spaustuvė, kur 44 leidiniai buvo atspausdinti lietuvių kalba. Spaustuvė leido maldynus, vadovėlius mokykloms, valstybės teisinius aktus.

1609 m. čia į kunigus buvo įšventintas Jonas Kuncevičius, gavęs Juozapato vardą. Jis tapo Vilniaus bazilijonų vienuolyno archimandritu, paskui – Polocko vyskupu, reformavo bazilijonų vienuolynų regulą. Kartu su Veljaminu Josifu Rutskiu, būsimu Kijevo ir visos Rusijos unitų metropolitu, mokėsi Vilniuje, paskui Prahoje. Rutskis su Kuncevičiumi 1617 m. pasiekė, kad Vilniuje atsirastų nauja Švč. Trejybės kongregacija – Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas. Taigi, galima sakyti, iki tol į mūsų kraštą atvykę vienuoliai buvo imigrantai, o Vilniaus bazilijonų ordinas yra vietinės kilmės. Netrukus kongregacija vienijo trylika vienuolynų. 1604–1610 m. Vilniaus unitams bazilijonams buvo atiduotos stačiatikių cerkvės, unitų skaičius valstybinėse tarnybose augo, bet augo ir konfrontacija tarp unitų ir stačiatikių: Kuncevičius buvo kirviais užkapotas vizitacijos metu Vitebske. Nors kaltieji nubausti, konfrontacija tęsėsi dar ilgai. Buvo pradėtas Kuncevičiaus beatifikacijos procesas, jo kūnas palaidotas Polocko katedroje, vėliau neramumų laikais slapstytas Supraslyje, Vilniuje, Polocke, Bialos vienuolyne. Caras panaikino bažnytinę uniją 1839 m. Po metų uždarė ir Bialos vienuolyną, palaikai liko požemiuose, bet 1937 m. pervežti į Vieną, po Antrojo pasaulinio karo – į

Romos Šv. Petro baziliką. 1867 m. popiežius Pijus IX Juozapatą paskelbė šventuoju ir Rusios (dabartinės Ukrainos ir Baltarusijos) bei Lenkijos globėju.

1610 m. Rutskis įsteigė moterų vienuolyną. Pirmoji bazilijonių vyresnioji buvo Barbora Sapiegaitė. Dėl didelių vienuolių kraičių vienuolynas turtėjo, jį globojo didikai Tiškevičiai, Pacai, Sapiegos. Seserys užsiiminėjo rankdarbiais, auklėjimu, švietimu, veikė mergaičių mokykla. Melstis į Švč. Trejybės bažnyčią seserys eidavo uždara galerija. Rutskis buvo palaidotas Švč. Trejybės bažnyčioje, bet Tvano metais, sakoma, rusai išvežė jo palaikus nežinia kur. Tuo pat metu į Karaliaučių išvežtas brangus archyvas, bet vienuoliams su likusiu turtu evakuotis nepavyko – juos sugavę kazokai turtus atėmė, o vienuolius grąžino į miestą.

ELĖ PRANAITYTĖ – gidė, keliautoja
ir tinklaraštininkė, tekstų autorė,
vilnietė, mylinti Vilnių ir nuolatos
pasakojanti apie jį kitiems.

„Vilniaus senamiestis per 3 valandas“ – visiems, kas turi nedaug laiko, bet yra pasiryžę per keletą valandų įgyti kuo daugiau vilnietiškos patirties. Tai nepamainomas leidinys ir tiems, kuriems tenka vedžioti po miestą skubančius užsienio svečius, vienos dienos turistams, o galiausiai – ir sostinės gyventojams, nes šmaikštūs ir informatyvūs Elės Pranaitytės pasakojimai net ir apie visiems vilniečiams puikiai pažįstamas vietas tikrai privers atrasti ką nors nematyta.

Tai ne tradicinis kelionių vadovas po miestą, o savotiškas gido ir romano hibridas, patraukliai parodantis, ką verta pamatyti per tokį trumpą laiką. O jei tektų pasakoti apie Vilnių nuvykus į kitą šalį? Atsiverskite šią knygą – čia rasite išsamias istorines gaires ir savotišką miesto dienoraštį.

Autorė sako: Ši knyga yra mūsų gražiojo Vilniaus papuošalų dėžutės simbolinis raktas. Apie Vilnių rašyti ir sunku, ir lengva, nes Vilnius yra niekieno ir kartu visų: jame savo pėdsakus paliko daugelio tautybių ir konfesijų atstovai, čia gyveno, kūrė ir mylėjo daug įžymybių, valdovų, menininkų ir skandalistų... Todėl Vilnius yra tikras juvelyrikos šedevras, kurį kviečiu pažinti kartu.

Tik trys valandos –
ir gražiausios Vilniaus senamiesčio vietos jūsų!

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt